

Eternul Eminescu

După ce a aprofundat opera și exegeza eminesciană și după ce a găsit răspunsuri la o parte din propriile întrebări (Narcis și Hyperion, 1984), Mihai Cimpoi, critic literar de tinută filosofică, a simțit nevoia să dialogheze cu cit mai mulți dintre cei mai cunoscuți eminescologi de pretutindeni, cu experiențe intelectuale și mentalități diferite, despre sensuri și metode în interpretarea estetică și filosofică a poetului nostru. Așa a apărut culegerea **Spre un nou Eminescu** (Chisinau, Editura Hyperion, 1993). Întrebările și răspunsurile, înlocuite cu veritabile comentarii menite a canaliza discuția pe o temă, pe o idee, pe un motiv, au valoarea unor studii din care observăm lesne cum evoluează receptarea lui Eminescu și care este stadiul ei în contemporaneitate. Foarte bun cunoscător al scrierilor celui intervievat, criticul basarabean îi recapitulează (de fapt, cititorul, deoarece largile introduceri au un caracter vădit didactic) lucrările și ideile și orientează discuția pe făgașul convenabil acestuia, dar aduce în discuție și propriile păreri (mutația temei „ființiale”, de la narcisism la hiperionism, mitul cristic etc).

Prin vorbe colocial diplomatice, „moderatorul” reușește să schimbe tonul și tema abordării; în același timp, instrunează coarda sensibilă a fiecărui participant la acest colochiu al generis la distanță și să-i stărnească reacția umorală spontană. Rosa del Conte, de pildă, este afectată de receptarea inadecvată, uneori frauduloasă, a studiului din 1961 **Eminescu o dell' Assoluto** (demers hermeneutic din afara spațiului cultural românesc), redat atât de tiriu, după 30 de ani, mediului lingvistic firesc, prin traducerea datorată lui Marian Papahagi. Cercetătoarea italiancă se arată melancolică față de unele dintre interpretările lui G. Calinescu și Vladimir Streinu și, în general, afișează un aer de superioritate față de critica românească. „Unele studii apărute după Eminescu al meu sint extraordinare pentru erudiția variată și complexă, dar pe parcursul lecturii se dovedesc a fi reci și plictisitoare. Multumită cerului, al meu nu este astfel. Erudiția (care este) nu a înăbușit entuziasmul, nici nu putea, pentru că această carte (o repet) este un act de iubire”. (pag. 21). La rîndul său, Theodor Codreanu explică „entuziasmul negativ” în receptarea cărții sale din 1984, **Eminescu — Dialectica stilului**, de către „o anumită parte” a criticii. „Există, în momentul de față, în eminescologie, două tendințe: prima — foarte puternică — ar putea fi numită conservatoare și estetizantă. Ea domină încă spiritul public și s-a bucurat, în ultimii douăzeci de ani, de cea mai mare audiență. Și, probabil, încă va supraviețui ani mulți, ținînd seamă că e susținută de personalități importante ale literaturii noastre. De ce o numesc conservatoare? Din pricină că despre Eminescu s-ar fi spus cam tot ce era de spus cu G. Calinescu și alți citiva eminescologi remarcabili. Ceea ce-i depășește riscă să devină erezie și impietate față de memoria poetului (...) Cum vezi, există o stranie spaimă de Eminescu, un veritabil complex Eminescu, pentru mine enigmatic și care merită să fie cercetat. Or, alternativa conservatorilor, salvarea lor, propriu-zis este estetismul. Eminescu trebuie să fie valorificat cu precădere din punct de vedere estetic. De aici mitul rezistent a fost, în primul rînd, poet și, în plan secund, gînditor și ziarist” (pag. 99).

Teme bacoviene

Angoasa

„Condiția omului — a spus-o Pascal — (e) nestatornicie, plictiseală, neliniște”. Bacovia a avut parte mai ales de ultimele două, care i-au marcat viața și opera. O existență angoasă, „în negru”, cum a fost a sa, contravine creației. Ca și Miron Costin, Eminescu sau Caragiale, pentru a (putea) scrie, autorul „Plumbului” are nevoie de o stare propice, îndeosebi de liniște interioară. Or, foarte multe din poemele sale (care, uneori, comunică niște „bulletine de sănătate”) acuză lipsa ei, descriu „jalea de a nu mai putea face un vers”. Care sint cauzele angoasei lui Bacovia? Teama de moarte, „reaua conștiință”, oboseala. E destul de greu să descoperi ce stă la originea fiecăreia din ele. De pildă, ce motive a avut Bacovia să se teamă de moarte? El n-a trăit pericolul și, în ciuda imaginii de suferind, n-a avut pină în ultimii săi ani, o boală gravă, cu prognostic defavorabil. Probabil că senzația de îmbătrînire prematură l-a făcut să perceapă în aerul epocii „chemările la dispariție” și să aibă sentimentul puțin jenant de supraviețuitor. Faptul acesta i-a atenuat într-un fel teroarea morții, un rău cu care, vrînd-nevrînd, s-a acomodat. Prezența iritantă, reaua conștiință pare să fie cel mai adesea consecința exceselor bahice, mondene sau de alt ordin. Bacovia simte nevoia să se „pedepsească” pentru „crimele” comise față de sine însuși și față de familie. Din regrete și autoflagelări ies versuri, poate cele mai bune ce-i vin sub condei. Cit despre a treia cauză, oboseala, ale cărei simptome sint foarte exact înfățișate, aceasta e, la el, cronică, aparent fără început și sfîrșit, un factor de eroziune fizică și nervoasă. „Angoasa — susține Henri Laborit — vine din faptul că nu se poate acționa”. Bacovia a

Plictiseala

„Plictiseala este mai rea decît angoasa”, recunoștea Marie Bonparte într-o scrisoare „hipermelancolică” adresată lui Freud. Dar chiar și atrocele Emil Cioran o consideră „cea mai devastatoare dintre suferințele omenești”, pentru că — explică el — clipa următoare va fi mai goală și mai grea decît precedenta. Deși veche în lume, ea a început să facă ravagii cam din secolul al XVII-lea... E una din temele „Cugetărilor” lui Pascal, care observa că „Omul nu suportă nimic mai greu decît inactivitatea totală, cînd trăiește fără pasiuni, fără ocupație, fără distracții, fără treabă”. Dificultatea de a o suporta a resimțit-o și d-na du Deffand, care mărturisește că ar prefera o existență vegetală („ulm sau stejar”) numai să nu se plictisească. „E boala cea mai teribilă și mai generală”, scrie un contemporan al acesteia. Ea n-are granițe sau preferințe de clasă. E cunoscută la Londra și la Moscova, la Copenhaga și la Varșovia. Se plîng de ea nobilii, funcționarii, oamenii simpli. Totuși, această stare de „marasm biologic și psihic” se manifestă cu cea mai mare virulență la persoanele știute ca sensibile. „Artisții — susține Petre Pandrea — se îmbolnăvesc, în mod regulat, de spleen. Alături de Eros este a doua mare temă a inspirației lor”. Apoi plictiseala apare mai dureroasă într-un tirg izolat decît într-o capitală sau un porto-franco. Dimitrie Anghel a povestit că odată, pe cînd se afla cu o însărcinare la Isaccea, „într-o noapte fu cuprins de groaza uritului”. „Și-n noaptea aceea, deși pe Dunăre curgeau sloi de gheață, a trecut dincolo, la Galați, de unde luminile îi făceau cu ochii și-l atrăgeau în mod irezistibil”. În pofida vulnerabilității sale funciare, un scriitor e mai protejat, în fața acestui rău decît indivizii cu alte profesii. Ceea ce-l ridică deasupra e-a spus-o Flaubert — „delirul literar”, singurul care face viața tolerabilă. Cînd el încetează, intervine plictiseala.

La noi, Bacovia ilustrează cel mai dramatic „l'homme spleenique”. Principala cauză a plictisului său o constituie (ca să folosesc o formulă mai nouă) „percepția carcerală a existenței”. El e captivul provinciei, al familiei, al propriilor habitudini, al propriului corp. După opinia lui Șerban Cioculescu, uritul la Argezi vine din inaccesibilitatea omului la cele cerești; la Bacovia, dimpotrivă, el e dat de inaccesibilitatea la cele lumesti, de rarefierea contactelor umane, de lipsa de comunicare reală cu ceilalți. Uritul e timpul gol care se întinde nu pe un ceas, nu pe o zi, o lună, un an, ci pe lungi segmente de biografie. Văzut din această perspectivă el e, mai mult sau mai puțin, însăși viața.

• Fragmente

DESEN DE GEORGE BACOVIA

Constantin CALIN

Frumusețea e mai greu de purtat decît urîtul

(Urmare din pag. 3)

— Ceva mai înainte spuneai că vă veți face un turn de fides... din scinduri. Atare turn n-a fost chiar moara de vînt în care ați locuit un timp?

— Am locuit într-o moară cîțiva ani de zile. Mai am eu fericirea să locuiesc în vreo moară?

— Cum ați ajuns la moară?

— Mi se dărimase casa la cutremur. Dumnezeu a făcut ca în seara cea din martie să fiu la un liceu. Eram împreună cu Gheorghe Pituț, Dumnezeu să-l ierte, cu Maria Ciobanu și cu Mircea Micu. Am citit pentru elevi și profesori și ne-au invitat după lectură la masă. Și acolo aveam coniac. Eu nu beau coniac. Și mă pusese în capul mesei. Și-am plecat de acolo spre un vin. Și a avut loc cutremurul. Și candelabruul căzuase exact în locul unde șezusem eu. De acolo am plecat la restaurantul „Minerva”, astăzi îi spune „Restaurantul chinezesc”, unde s-a întimplat următorul lucru. Cu un minut înainte de cutremur trei negri au sărit peste masa noastră și au ieșit prin geam. După aia a avut loc cutremurul, toată lumea a fugit, eu însă am rămas la masă. Fiindcă aveam și un picior în ghips. Și sunt singurul dintre mușterii care am plătit consumația. Am rămas prieten cu directorul

restaurantului, al Tugui, și niciodată n-am mai plătit pe urmă consumația, șeful zicîndu-mi: „Dumnezeu voastră ați fost unicul om care ați plătit în noaptea cutremurului”. În noaptea cutremurului soția mea venea cu fetița, aia mică, de la Casa Scriitorilor, unde era bibliotecară, către casă. Și treceau în fiecare seară și-i cumpăra fetiței caramele de la cofetăria „Nestor”. În seara cea aia mică a spus: „Nu vreau caramele”. Și cutremurul a dărîmat cofetăria „Nestor”. Nevasta a ajuns acasă și a zis: „Hai să-ți fac o băiță”. „Mamă, stai puțin s-adorm”. A adormit aia mică și s-a dărîmat blocul nostru prin baie. Deci există un Dumnezeu, există un destin.

— Ar veni că sunteți o familie a intuiției.

— Nu. Suntem o familie norocoasă. După aceea m-am mutat la Mogoșoaia, unde am stat vreo un an și pe urmă am venit la București. Vedeti dumnezeagăstră, ne-a ocrotit Dumnezeu pe toți trei.

— Și cine v-a dat moara?

— Moara ceea? Cînd să intri în Mogoșoaia, unde e benzinăria astăzi, era o moară care fusese a prințului Bibescu. Și făcuseră țărani din ea o moară de vînt. Eu nemaiașînd căsă după cutremur, m-am dus la castel, la casa de creație. Eu nu pot să lucrez cu fa-

milia în cameră. Și-i spun unui țigan: „Mă Lăzărîcă, unde aș putea eu să scriu?”. „Domnule, în baracă”, zice el. „Bă, zic, tu tragi cu undița, e lac acolo, cum să scriu eu în baracă?”. „Stai, domnule, că am eu ceva. Am o moară aicea”. Moara mai avea vreo două scinduri la poala. Pe scurt, era într-o stare ca vai de ea. Zic, vă rog să-mi faceți din moară, unde curgea făina, un spațiu pentru scris. Și mi-au făcut două cămaruțe. Și am stat în ea trei veri. Acolo am scris multe articole.

— Le citeam și noi, în revista „Lucaferul”...

— Da, da... Și-ți dau cuvîntul că nu dăeam drumul decît oamenilor de bună-cuvîntă, unora și unor fete mai tinere... Moara aia știi că nu mai e?

— Parcă n-am văzut-o acolo, pe unde e benzinăria...

— A luat foc. Toate lucrurile bune iau foc.

— În încheierea dialogului nostru, iați și o întrebare trîsnită: ar exista vreo asemănare între a scrie și a măcina?

— Păi, morarii sunt mai buni scriitorii. Că ei toarnă grîu în coș, scot făina, fumează, se gîndesc la lume, o mîngie din priviri pe fata aia care a venit cu iluzia piinii. Moara este temelia dumnezeirii.